

27.09.2016

26 вересня 2016 р. у малій залі засідань уряду під головуванням Прем'єр-міністра України В. Гройсмана відбулася надзвичайно важлива нарада з питань реформування наукової сфери та розвитку академічної науки

<...> Під час свого виступу нараді з питань реформування наукової сфери та розвитку академічної науки перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти О. Співаковський зосередив увагу присутніх на таких ключових аспектах:

1. Чинною Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, освіта, наука та інновації віднесені до соціально-гуманітарної, а не до економічної сфери (Розділ XV. Соціально-гуманітарна реформа Програми). Це призводить до ментального сприйняття її як дотаційної сфери та відсутності сучасних інструментів інвестування ([Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України](#)).

2. Сьогодні втрати у сфері академічної науки критично великі. Державне фінансування наукових досліджень у доларовому еквіваленті скоротилося у порівнянні з 2007–2008 рр. у п'ять разів. Лише за два останні роки Національну академію наук України покинули понад 6,5 тис. працівників. Очевидними є старіння кадрів і стагнація.

3. З метою реформування управління науковою сферою в минулому році було прийнято новий Закон «Про наукову і науково-технічну діяльність». Мусимо визнати, що імплементація цього Закону йде дуже повільними темпами. За цей час необхідно було підготувати 17 підзаконних актів Кабінету Міністрів України та внести необхідні зміни до Податкового, Бюджетного та Господарського кодексів. На сьогодні Кабінетом Міністрів прийнято лише одну постанову – щодо складу ідентифікаційного комітету. У проекті державного бюджету на 2017 р. не визначено, як того вимагає закон, окремим рядком кошти на наукову сферу, не передбачено їх поетапне зростання, розмежування базового та конкурсного фінансування, реалізацію пріоритетних напрямів науки і техніки, тощо. Не передбачено фінансування Національної ради з питань розвитку науки і технологій, Ідентифікаційного комітету, Національного фонду досліджень, наукового та адміністративних комітету.

4. Експерти Європейської комісії, які проводили зовнішній аудит української системи досліджень та інновацій, зазначили, що наукова сфера повинна бути поставлена в число пріоритетних в Україні, якщо наша країна

не хоче втратити потенціал для економічного розвитку і «випасти» з європейського наукового простору.

5. Важливою, якщо не головною причиною нинішнього складного становища науки є практична відсутність внутрішнього інвестора. Розробки наших вчених поки що не знаходять тих зацікавлених інвесторів, які готові були б оплачувати їх за чесною, ринковою ціною. У червні у стінах Верховної Ради була проведена виставка наукових досягнень Національної Академії наук України та національних галузевих академій. Попри те, що там були презентовані цікаві розробки, практичний ефект виявився невисоким. Профільні міністерства участі у її проведенні практично не взяли. Тому не дивно, що привабити додаткові капіталовкладення поки не вдається.

На сьогодні ми маємо помітні інвестиції лише у наукові проекти, направлені на безпеку і оборону держави. Як свідчить робота Укроборонпрому, ефективна інтеграція виробництва, науки і технологій в нашій країні цілком можлива. Щоправда поки що лише у сфері військової продукції.

6. Великою мірою проблема інвестицій визначається характером економіки і умовами ведення бізнесу. Якщо економіка не розвивається, бізнес на межі виживання, не буде грошей і для науки. Ні бюджетних, ні приватних. Не буде також і потреби в науці. Тому становище науки безпосередньо залежить від загальної економічної політики.

Навіть залучення в українську науку грошей від зарубіжних фондів, як не дивно, також залежить від економічної політики держави. Зокрема, від дерегуляції і сприятливого бізнес-клімату. Коли наші науковці змушені звертатися за дозволами до Кабміну, щоб поїхати на міжнародну конференцію (тому що так вимагає постанова № 65), коли матеріали для досліджень не розмитнюються протягом місяців, а податкова політика не зручна для інноваційного і венчурного бізнесу – про яку науку ми можемо говорити? Які перспективи цієї науки в нашій країні? Яка мотивація науковців робити тут свої дослідження? Можу вас запевнити, що таких перспектив і такої мотивації дуже і дуже мало.

У зв'язку з цим перший заступник голови комітету висловив низку пропозицій, практична реалізація яких зумовить надання суттєвого поштовху розвитку наукової сфери, а саме:

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» повинен запрацювати. Важливим наслідком дії цього Закону має бути розробка загальнонаціональної стратегії розвитку науки в Україні. Для цього необхідно якомога швидше створити Національну Раду України з питань

розвитку науки і технологій, Науковий та Адміністративний Комітети. Зробити все можливе, щоб рада могла працювати ефективно і без перешкод.

2. Потрібен ефективний захист інтелектуальної власності. А також стимулювання ефективної співпраці наукових та академічних установ зі споживачами їхнього продукту. У тому числі державні міністерства і відомства, які є замовниками якісної наукової аналітики від академічних інститутів та колективів, повинні оплачувати ці послуги за справедливою ціною.

3. І третє, найголовніше. Принципи фінансування наукової сфери повинні бути змінені. Необхідна диверсифікація джерел фінансування. Базове фінансування зарплат науковців потрібне для того, щоб вони могли спокійно працювати, і для збереження наукових шкіл в цілому. Грантова підтримка – на стратегічно важливі наукові дослідження і проекти.

Проте найважливіше – це різнобічне стимулювання позабюджетних коштів і інвестицій, які можуть надходити у наукову сферу від інвесторів та співпраці з бізнесом. Держава повинна сприяти тому, щоб для використання цих коштів у науковців було максимум свободи.

Дерегуляція цієї сфери стратегічно важлива! Підтримка інноваційного і венчурного бізнесу, а також заохочення того бізнесу, який готовий інвестувати в наукові розробки, повинна стати частиною національної програми. Ми повинні зрозуміти, що початок епохи інтелектуально-ремісничої праці дає нам шанс використати нові механізми для розвитку нашої країни.

Фінансування має бути спрямоване не на підтримку статусності в науці, а на підтримку результативних наукових досліджень. Гроші повинні йти за ефективним і талановитим науковцем. І він повинен мати всі можливості без зайвих адміністративних перешкод використати ці кошти для своєї наукової діяльності...